

LBRIS

We know
books

VIATA
DE
FAMILIE

ediția a doua

Traducere din limba rusă
Adrian Tănăsescu-Vlas

editura
Σοφία

București

CUPRINS

Despre familie (<i>Ivan Ilin</i>)	7
„Vedeți să nu disprețuiți pe unul dintre acești mai mici” (<i>Mt. 18, 10</i>) (<i>Sfântul Ierarh Luca Voino-Iasenețkii</i>)	55
Despre orientarea libertății omenești (<i>Ambrozie Kliucearev, arhiep. Harkovului</i>)	67
Cum să trăiască în pace frații și surorile	75
Sfaturile unei preotese cu privire la creșterea copiilor	91
Psihologia supărării (<i>Arhiep. Ioan Șahovskoi</i>)	101
Despre educație (<i>Sfântul Teofan Zăvorâtul</i>)	105
Pedagogia încrederii (<i>Tamara Florenskaia</i>)	111

DESPRE FAMILIE

*Ivan Ilin¹**Însemnătatea familiei*

Familia e cea dintâi uniune, firească și totodată sfințită, în care intră omul în virtutea necesității. El este chemat să clădească această uniune pe dragoste, pe credință și pe libertate, să deprindă în ea primele mișcări conștiente ale inimii și să se ridice de la ea la formele următoare ale unirii spirituale omenești – patria și statul.

Familia începe cu căsătoria și se formează în cadrul ei. Omul își începe însă viața într-o fami-

¹ Ivan Ilin (1883-1954) – important filosof, scriitor și publicist rus din emigrație; apărător al valorilor creștine, a fost un critic aprig al comunismului. Printre admiratorii gândirii lui Ilin se numără celebrul actor și regizor Nikita Mihalkov – *n. trad.*

lie pe care nu a întemeiat-o el: este vorba de familia pe care au întemeiat-o tatăl și mama lui, în care el intră pur și simplu născându-se, cu mult înainte de a reuși să se conștientizeze pe sine însuși și să conștientizeze lumea înconjurătoare. El primește această familie ca pe un dar al sortii. Prin însăși esența sa, căsătoria apare ca urmare a unei alegeri și a unei hotărâri, iar copilul nu are de ales și de hotărât: tatăl și mama formează, ca să zicem așa, soarta care i-a fost menită, de care va avea parte toată viața, și el nu poate nici ocoli, nici schimba această soartă – nu-i rămâne decât să o primească și să o poarte toată viața. *Ce va ieși din om în viață se determină în copilăria lui și de către însăși această copilărie; există, desigur, înclinații și daruri naturale, dar soarta acestor înclinații și talente – dacă acestea se vor dezvolta în continuare sau vor pieri, și cum anume vor înflori, dacă vor înflori – este determinată în frageda copilărie.*

Iată de ce familia reprezintă matricea primordială a culturii omenești. Cu toții ne formăm în această matrice, cu toate posibilitățile, sentimentele și actele noastre volitive, și fiecare dintre noi rămâne de-a lungul întregii sale vieți un reprezentant spiritual al familiei sale patern-materne – altfel spus, un simbol viu al duhului ei familial. *Aici se trezesc și încep să se dezvolte puterile latente ale sufletului personal; aici începe copilul să iubească (pe cine și cum?), să creadă (în ce?) și să sacrifice (cui și ce?); aici se alcătuiesc primele teme-*

lii ale caracterului său; aici se descoperă în sufletul copilului sursele principale ale fericirii sau nefericirii lui viitoare; aici devine copilul un mic om, din care mai apoi se dezvoltă o mare personalitate sau un pungaș mărunț.

Oare nu are dreptate Max Müller atunci când scrie: „Eu cred că acolo unde este vorba de educația copiilor, viața trebuie abordată ca ceva de cea mai mare seriozitate, răspundere și înălțime”? Și oare nu are dreptate teologul german Tholuck când afirmă: „Lumea este condusă din camera copiilor”? Lumea nu numai că se construiește în camera copiilor, ci se și distruge începând din ea; acolo se croiesc nu numai căile mântuirii, ci și căile pierzării. Și dacă stăm să ne gândim că „generația următoare” este născută și educată iarăși și iarăși, tot timpul, și că toate viitoarele ei fapte mărețe și fărădelegi, puterea ei spirituală și posibilul ei naufragiu spiritual se formează și se maturizează în jurul nostru încă de acum, permanent, cu participarea sau fără participarea noastră, ne vom putea da seama de răspunderea ce ne apasă umerii...

Toate acestea înseamnă că familia este un „laborator” viu al destinului omenești atât personale, cât și naționale, și, mai mult, atât ale fiecărui popor în parte, cât și ale tuturor popoarelor împreună – cu diferența, totuși, că în laborator oamenii știu de obicei ce fac și acționează în mod corespunzător scopului urmărit, pe când în fa-

milie nu știu de obicei ce fac și acționează cum le vine. Fiindcă „laboratorul” familial apare în mod natural, pe căile iraționale ale instinctului, tradiției și nevoii; în el oamenii nu își stabilesc nici un scop creator bine definit, ci pur și simplu trăiesc, își satisfac necesitățile proprii, își satisfac înclinațiile și patimile și suferă fie cu succes, fie ca niște neajutorați, urmările tuturor acestor lucruri. Natura a rânduit în așa fel ca una dintre cele mai de răspundere și sacre chemări ale omului – cea de a fi tată, respectiv mamă – să-i devină accesibilă acestuia pur și simplu în condițiile unei minime sănătăți fizice și maturități sexuale, așa încât omului îi sunt de ajuns aceste două condiții pentru a-și asuma această chemare fără să stea pe gânduri... Cum spune Griboedov, „cine-i prea prost pentru a face copii?!” Ca urmare, cea mai fină, mai nobilă și mai de răspundere artă de pe pământ – arta educării copiilor – este aproape întotdeauna subestimată și depreciată; până în ziua de astăzi, ea este abordată ca și cum ar fi la îndemâna oricui este capabil fizic să conceapă copii, ca și cum esențiale ar fi concepția și nașterea, iar restul – și anume educația – ar fi ceva cu totul neesențial ori s-ar putea face cumva „de la sine”. De fapt, lucrurile stau cu totul altfel.

Lumea oamenilor care ne înconjoară ascunde o mulțime de nereușite personale, de întâmplări dureroase și de destine tragice de care știu numai duhovnicii, medicii și artiștii vizionari –

și toate lucrurile acestea se reduc, în ultimă instanță, la faptul că părinții persoanelor respective n-au fost în stare decât să le nască și să le dea viață, dar nu și să le deschidă calea spre dragoste, spre libertatea lăuntrică, spre credință și conștiință, adică spre tot ce alcătuiește izvorul spiritualității și al fericirii adevărate; în afara existenței fizice, părinții trupești n-au fost în stare să le dea copiilor lor decât răni sufletești, uneori fără măcar să bage de seamă cum acestea au apărut la copii și li s-au întins ca o cangrenă în suflet; n-au fost în stare să le dea o experiență spirituală autentică – acest izvor tămăduitor pentru toate suferințele sufletului...

Există epoci când această indiferență, această neajutorare, această iresponsabilitate a părinților încep să crească de la o generație la alta. Aceasta se întâmplă tocmai în epocile în care principiul spiritual începe să se clatine în suflete, să slăbească și să piară parcă – epocile răspândirii și întăririi ateismului și materialismului, epoci ale lipsei de conștiință și cinste, ale carierismului și cinismului. În astfel de epoci, esența sacră a familiei nu mai găsește recunoaștere și cinstire în inimi; ea nu mai este prețuită, nu mai este păzită, nu mai este zidită. Atunci, în relațiile dintre părinți și copii apare o anumită „prăpastie”, ce pare a crește de la o generație la alta.

Tatăl și mama încetează să își mai „înțeleagă” copiii, iar copiii încep să se plângă de „înstrăi-

narea absolută" care s-a încetățenit în familie; și, fără să înțeleagă de unde vine aceasta, uitând propriile plângeri din copilărie, odată ce devin adulți ei întemeiază noi celule familiale în care neînțelegerea și înstrăinarea se descoperă cu o forță nouă și tot mai mare. Spectatorul lipsit de pătrundere ar putea să creadă de-a dreptul că „timpul” și-a „grăbit” până într-atât pasul, încât între părinți și copii s-a statornicit o distanță sufletesc-duhovnicească tot mai mare, care nu poate fi nici acoperită, nici depășită; aici, cred ei, nu mai e nimic de făcut: istoria se grăbește, evoluția creează cu rapiditate crescândă rânduielei, gusturi și vederi noi, vechiul se învechește văzând cu ochii și fiecare deceniu aduce oamenilor lucruri noi, nemaiauzite... Cum să mai „ții pasul cu tineretul”?! Și toate astea se spun de parcă și temeiurile spirituale ale vieții ar fi supuse suflului modei și invențiilor tehnice...

În realitate, fenomenul acesta are o cu totul altă explicație, și anume îmbolnăvirea și sărăcirea spiritualității omenești, și mai ales a tradițiilor spirituale. *Familia nu se descompune nicidecum din pricina grăbirii ritmului istoriei, ci ca urmare a crizei spirituale pe care o suferă omul.* Această criză subminează familia și unitatea ei spirituală, o lipsește de lucrul principal, unicul care poate să îi dea coeziune, să o sudeze și să o transforme într-o uniune solidă și valoroasă – și anume sentimentul apartenenței spirituale reciproce. Nece-

sitatea sexuală, atracțiile instinctive creează nu o căsătorie, ci doar o împreunare (împerechere) biologică; dintr-o asemenea împreunare apare nu o familie, ci o alături-viețuire elementară de născători și născuți (părinți și copii). „Pofta trupească” este însă ceva nestatornic și capricios; ea tinde spre trădări iresponsabile, spre noutăți și aventuri născute din capriciu; ea are, ca să zicem așa, „suflu scurt”, care de-abia ajunge pentru nașterea de copii și nu corespunde absolut deloc sarcinii educației.

În realitate, familia omenească, spre deosebire de „familiile” din lumea animală, este o întregă insulă de viață spirituală. Și dacă ea nu corespunde din acest punct de vedere, este condamnată la destrămare. Istoria a arătat și a confirmat lucrul acesta în mod destul de evident: marile naufragii și dispariții de popoare apar în urma unor crize spiritual-morale, care se exprimă în primul rând prin destrămarea familiei. Familia este celula primordială, inițială, a spiritualității – atât în sensul că tocmai în familie învață (sau, din păcate, nu învață!) omul pentru prima dată să fie duh personal, cât și în acela că el face să se răsfrângă asupra vieții sociale și de stat puterile și capacitățile (sau, din păcate, slăbiciunile și incapacitățile) spirituale primite în familie. Iată de ce criza spirituală afectează în primul rând celula inițială a spiritualității; dacă spiritualitatea se clatină și slăbește, ea slăbește mai întâi de toate

în tradiția de familie și în viața de familie. Odată ce s-a clătinat în familie, ea începe însă să slăbească și să degenereze și în toate relațiile, și în toate structurile organizaționale omenești: celula bolnavă creează organisme bolnave.

Numai duhul are o respirație suficient de profundă pentru a edifica și întreține în mod creativ natura familiei, pentru a rezolva cu succes nu numai „problema dragostei sexuale”, ci și problema edificării unei noi generații, mai bune și mai libere. De aceea, formula căsătoriei sună nu astfel: „însetez”, sau „doresc”, sau „vreau”, ci mai curând astfel: „în iubire și prin iubire creez o viață omenească nouă, mai bună și mai liberă”... Ea sună nu astfel: „vreau să mă delectez cu fericirea mea” – pentru că aceasta ar fi o formulă care coboară căsătoria la nivelul simplei împerecheri –, ci mai curând astfel: „vreau să creez propria mea vatră spirituală și să-mi găsesc fericirea în ea”...

Orice familie adevărată apare din dragoste și îi dă omului fericire. Acolo unde se încheie o căsătorie fără dragoste, familia este numai o aparență; acolo unde căsătoria nu îi dă omului fericire, ea nu îndeplinește cea dintâi menire a sa. Părinții pot să-și învețe copiii ce este dragostea numai atunci când ei înșiși s-au priceput să iubească în căsnicie. Părinții pot să le aducă fericire copiilor numai în măsura în care ei înșiși au aflat fericirea în căsnicie. Familia sudată lăuntric prin

dragoste și fericire este o școală a sănătății sufletești, a caracterului echilibrat, a inițiativei creatoare. În spațiul vieții poporului, ea seamănă cu o floare minunată. Familia lipsită de această sănătoasă tendință centrifugă, care își irosește puterile în convulsiile dezgustului, urii, bănuielilor reciproce și „scenelor de familie” este o adevărată pepinieră de caractere patologice, de înclinații psihopatice, de vlăguire neurastenică și de „rătărire” în viață. Ea seamănă prin aceasta cu acele plante bolnave pe care nici un grădinar iscusit nu le va îngădui în grădina sa.

Dacă copilul nu învață să iubească în familie, de la părinții săi, unde va învăța să iubească? Dacă nu s-a deprins din copilărie să caute fericirea în fericirea reciprocă, în ce porniri rele și vicioase o va căuta când va ajunge la vârsta adultă? Copiii preiau totul și imită totul, pătrunzând cu simțirea pe nevăgăte de seamă, însă profund, în viața părinților lor, observând, ghicind, uneori urmărindu-i fără să își dea seama pe „cei mari” ca niște neobosiți „cititori de urme”. Și cine a avut prilejul să asculte și să înregistreze părerile, punctele lor de vedere și jocurile copiilor din familii nefericite, care se descompun, în care viața este doar chin, fățărnicie și durere, acela știe ce moștenire bolnăvicioasă și pierzătoare primesc de la părinți asemenea copii nefericiți.

Pentru a se dezvolta în mod corect și creator, copilul trebuie să aibă în familia sa o vatră de